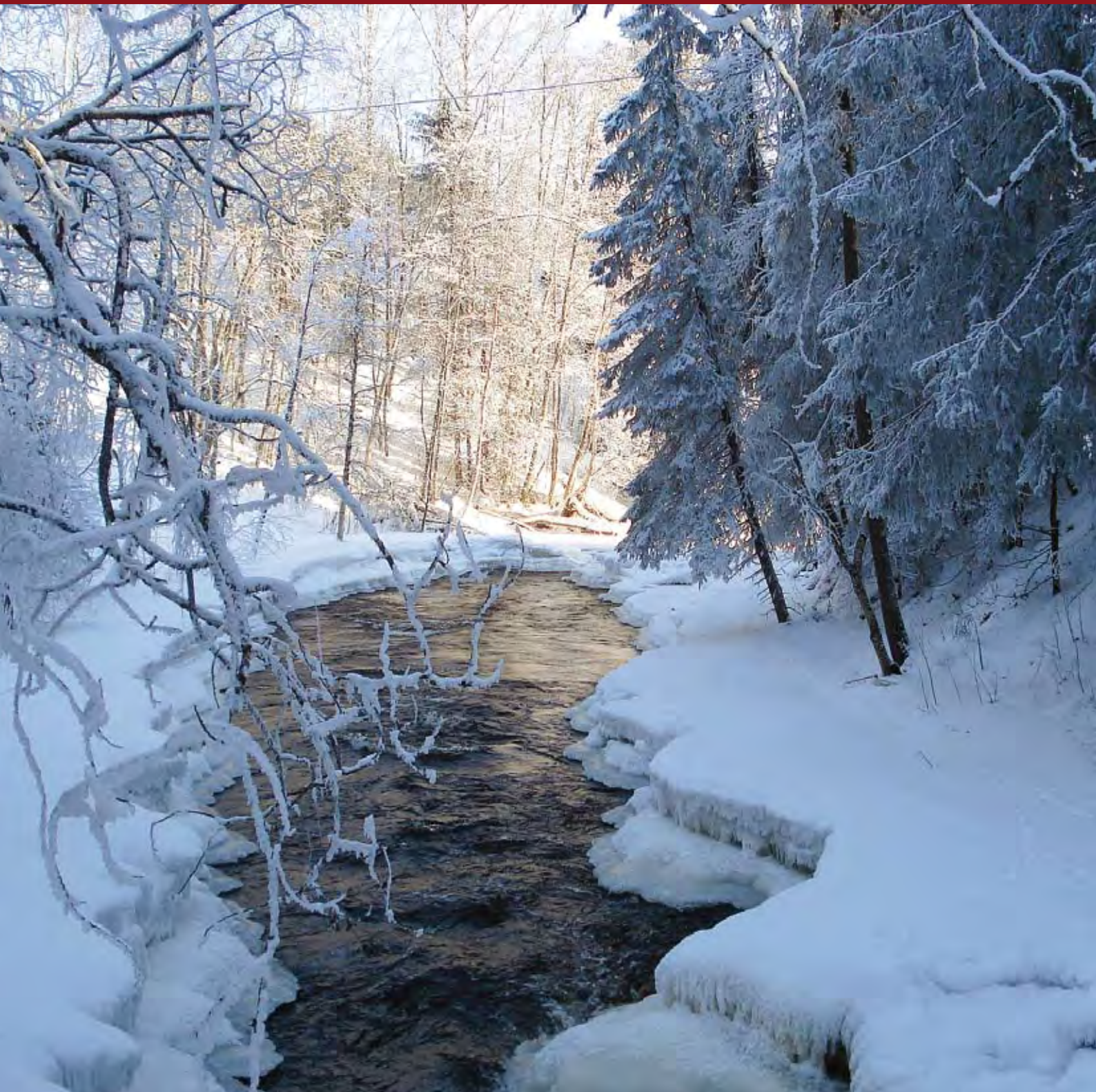

ÄLVRÄDDARNAS SAMORGANISATION 2008

ÄLVRÄDDAREN

STRÖMMANDE VATTEN - LEVANDE LANDSKAP

Rädda Röån! / Stort "gratis" eltillskott

Hur ser situationen ut för svenska strömvatten idag?

- Ca 3/4 är exploaterade/ ekologiskt förstörda.
- En stor del av resten har riksdagen lagskyddat i Miljöbalken.
- Riksdagens miljömålsbeslut om "Levande sjöar och vattendrag" utsluter till sin innebörd vattenkraftexploatering i landets återstående levande strömmar (Se sid 18).
- EU:s Vattendirektiv har samma innebörd (Se sid 18), liksom inriktningen av EU:s Natura 2000 – nätverk.
- Trots allt detta infördes en paragraf i elcertifikatlagen som tvingar oss rundligt betala för att förstöra sådana strömmar genom vattenkraftutbyggnad...!
- Vad värre är, denna politiskt skapade lönsamhet vägs nu in med full kraft mot alla andra samhällsvärden i domstolsprövningarna (Se HD:s dom nedan). Effekten förstärks av gammal grundmurad praxis från vattenlagen att övervärdera företagsekonomisk lönsamhet. Denna orimliga effekt av lagen var inte politikernas avsikt.
- Praktiskt taget all svensk elproduktion är redan utsläppsfri. Säkra beräkningar visar på en successivt ökad tillgång och svenskt elöverskott på många tiotals TWh - genom effektiviseringar i industrier och hushåll, miljöskonsamma utbyggnader (främst vindkraft och biobränsleeldade kraftvärmeverk), tillskott genom klimatförändringen - dels i befintlig vattenkraft och dels i vindkraft samt ny teknik på väg in (Se artiklar här i tidskriften och i Älvräddaren 2007).
- Ingen kan påstå att landet är i trängande behov av el från ännu fler offrade svenska vattendrag.

H Hur kunde riksdagen besluta om certifikatstöd till ny vattenkraft?

Politikerna trodde helt enkelt på kraftsidans försäkringar att det fanns ytterligare många miljöacceptabla TWh att bygga ut! Konkreta bevis för påståendet kan inte ha krävts, för sådana finns ju som bekant inte.

Domstolsbehandlingen av Ljungaån klarlägger konflikten mellan elcertifikatbidrag och miljömål: En icke lagligförklarad, gammal damm i ån skulle utnyttjas för ett litet kraftverk med ringa elproduktion. Åns hotade naturvärden klassas som höga, bl.a. med öring och flodpärlmussla. Miljödomstolens nej till kraftverket 2003 syntes självklart med tanke på riksdagens miljömål. Men domen överklagades och i juni 2005 lagligförklarade Miljööverdomstolen dammen och sa ja till kraftverket, därför att det nu var lönsamt p.g.a. elcertifikatbidraget! Domen överklagades till Högsta

domstolen av länsstyrelsen och Naturvårdsverket, som invände att det är orimligt att låta ett politiskt beslut sätta konkurrensen mellan elproduktion och naturvård ur spel.

Domen fick Näringsutskottet att hysa oro för att elcertifikatbidraget skulle få styra miljöprövningen och komma i konflikt med miljömålen, vilket inte var meningen. Men i stället för att avlägsna problemet omedelbart beslöt utskottet att invänta resultatet av överklagan till HD. Dessutom skrev utskottet i det förslag som riksdagen tog 2006: "Utskottet förutsätter emellertid att regeringen noga följer utvecklingen av miljöprövning av småskalig vattenkraft."

Beskedet att oron var befogad kom den 4 januari 2008 med HD:s dom där man visserligen glädjande nog säger nej till kraftverket, men det framgår av resonemanget att det kan Ljungaån tacka flodpärlmusslan för. HD anser nämligen liksom Miljööverdomstolen att elcertifikat-

pengarna ska tillåtas inkräkta på natur, rekreation, livskvalitet, besöksnäring m.m. i miljöprövningen: "Det finns inte något skäl till att denna intäkt vid den samhällsekonomiska bedömningen inte skulle räknas produktionen till godo". Det återstår för regeringen att ge domstolarna det skälet, utan dröjsmål och tillräckligt tydligt.

Resultatet av stödlagen har blivit att vinstsugna bolag, som Vattenfall, Fortum, SCA, mestadels går till domstol med gamla, av miljöskäl redan avvisade projekt. Inte ens lagskyddade vattendrag lämnas i fred. Då rider man ofta på en undantagsparagraf i Miljöbalken som säger att utbyggnad kan tillåtas vid "endast obetydlig miljöpåverkan". Det är tydligt uttalat att undantaget bara ska användas i yttersta undantagsfall. Så paragrafen har hittills inte funnit någon tillämpning alls men gjort mycken skada genom uppenbart missbruk i utbyggnadsansökningar. Den borde skyndsamt och saklöst tas bort.

Alla dessa fullständigt onödiga vattenmål låser resurser och kostar samhället stora pengar, som kunde användas bättre. Det borde gälla också de sökande bolagen, som oftast överklagar till högsta instans. De har ju visserligen tillgång till stora övervinster från elförsäljningen till oss, men även de pengarna borde kunna användas konstruktivt. Trist att de inte i stället tar chansen att något förbättra en botenkörd miljöprofil.

Med vilken rätt sätts människor vid de hotade strömmarna gång på gång under stor psykisk press? Vi vet att en massa människor har ett särskilt och djupt förhållande till levande vatten, särskilt till "sin" ström. Den har oftast oskattbar betydelse för bl.a. närrecreation och livskvalitet och för satsningar i besöksnäringen.

Är det inte hög tid att regering och riksdag sätter ner foten, återtar ansvaret för strömvattenpolitiken från domstolarna och skänker lugn och ro och framtidstro till hotade befolkningar vid vattendragen? Det enda som krävs är att den obehövlige och missbrukade undantagsparagrafen i Miljöbalken stryks, och att elcertifikatlagen görs förenlig med miljömålet "Levande sjöar och vattendrag".

Olov Jonsson

ÄLVRÄDDAREN utges av
Älvräddarnas Samorganisation
med ett nr årligen

Manuskript, debattinlägg, brev
etc är mycket välkomna. Foton,
kartor och illustrationer är syn-
nerligen önskvärda

Medlemsavgift 2008

Enskild person 100:-

Familj 125:-

Organisation, klubb etc 200:-

Stödjande företag 500:-

Plusgirokonto 73 65 73-7

Redaktion

Lars Lövgren

Granvägen 26, 922 32 VINDELN

Tel/fax: 0933-613 78

lars.lovgren@alvraddarna.se

Olov Jonsson

Gammalgården 43, 952 92 KALIX

Tel/fax: 0923-793 70

olov.jonsson@alvraddarna.se

Huvudadress

Älvräddarnas Samorganisation

Gammalgården 43,

952 92 KALIX

Tel: 0923-793 70

www.alvraddarna.se

Ordförande

Kerstin Rönnqvist

Bredviksvägen 34

952 97 KALIX Tel: 0923-220 81

kerstin.ronnqvist@snf.se

Informationssekreterare

Lars Lindström,

Basvägen 7, 933 34 ARVIDSJAUR

Tel: 0960-218 21

lars.lindstrom@arvidsjaur.se

Medlemsregister

Lars Lövgren

Granvägen 26

922 32 VINDELN

Tel/fax: 0933-613 78

lars.lovgren@alvraddarna.se

Layout Tomas Svensson

Tryck Trydells tryckeri,

Laholm 2008

4

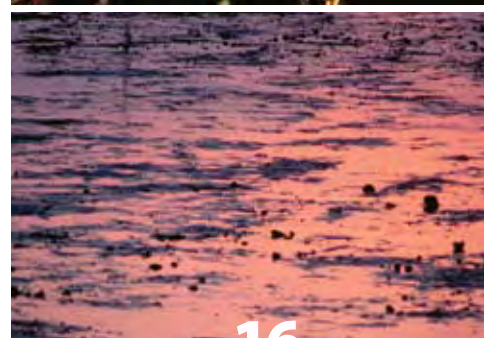
6

INNEHÅLL NUMMER 2008

- 2 **STRÖMVATTENSKYDDET NU I HÄNDERNA PÅ JURISTER**
Olov Jonsson
- 3 **INNEHÅLL**
- 4 **INBJUDAN TILL SAMORGANISATIONENS ÅRSMÖTE** den 27-29 juni 2008 i Röån
- 6 **RÖÅN HOTAS AV PROFITBEGÄR – INTE KLIMATOMSORG**
Christer Borg
- 9 **MED FÖNSTERBORD I PARADISET**
"Bumling" – ett kapitel ur en nyutkommen bok av Larry Lundgren
- 14 **MUSSLOR BERÄTTAR**
Lars Norman
- 16 **STORT "GRATIS" ELTILLSKOTT**
Olov Jonsson
- 19 **BESTÄLL MATERIAL FRÅN ÄLVRÄDDARNA**
- 20 **SPONSERANDE FÖRETAG**

14

16

*Framsida: Röån i vinterskrud.
Foto: Margareta Bergman*

Välkommen till

Älvräddarnas Samorganisations
årsmöte i RÖÅN den
(27)-28-29 juni 2008

Våra värdar är *Röåns Byalag*, den senast anslutna medlemsgruppen i ÄLVS. De kämpar mot SCA:s och Statkrafts planer på att förstöra Röån, ett biflöde till Ångermanälven, och de gör det på ett utmärkt och kraftfullt sätt. Kom och låt Dig inspireras av deras sätt att arbeta! Kom för att stödja dem och för att lära känna dem och Röån!

Kom för att landets fria strömmar fortfarande behöver älvräddarna! Välkommen till en upplevelserik och minnesvärd helg!

PROGRAM

Fredag

De, som så önskar, kan anlända till Röån fredag eftermiddag.
Inkvartering sker hos bybor.
Kvällsfika på föreningshuset

Lördag Föreningshuset

9.00 Frukost
10.00 Styrelsemöte
13.00 Lunch
14.00 Årsmöte
17.00 Middag
På kvällen samvaro och underhållning med WHISPERS.

I samband med Älvräddarnas årsmöte inbjuder Röåns Byalag allmänheten till Kams o kolbullefest med uppträdande av artister och trollkarl samt med minitivol och marknad med lokala knallar.

Söndag

9.00 Frukost (på föreningshuset)
10.00 Utflykt till Näsåker med Christer Borg och Nämforsens Framtid som värd. Guidad tur i Näsåkers Nipor och hållringsområdet med Bernt Ove Viklund. Bildspel om Röån och Vattenfalls planer på muddring i Ångermanälven.

Anmälan och Boende

Anmälan till Anna Greta Lundström senast 18 juni
Tfn. 0621-20047 eller 070-5313595
Meddela henne vilka måltider och utflykter Du vill delta i.

Röån. Foto: Margareta Bergman

TEXT CHRISTER BORG FOTO BRITA ISAKSSON

Röån hotas av profitbegär – inte klimatsorg

JAHA, SÅ VAR DET DAGS IGEN. Ännu en gång vill ett bolag tjäna lite mer pengar genom missbruk av vår natur. Förra gången, då vi i Näsåker och Sollefteå till de flestas glädje lyckades stoppa planerna var i Nämforsen när Vattenfall ville lägga någon miljon extra till sin då rekordstora vinst på 17 miljarder kronor. Nu är det SCA och Statkraft som med miljöflaggan svepande i vinddraget av det stora Klimathotet vill ta Röån och utnyttja dess vatten till lite energi och lite mer pengar (de tjänade ju mycket mindre än Vattenfall, bara 5,5 miljarder efter skatt 2006).

Ja, men är det inte så att vi lever under ett klimathot och visst har ju Sverige fått hårda krav på sig att använda mer förnyelsebar energi. Och vattenkraft är ju förnyelsebar, eller hur?

Jodå, vattenkraften är förnyelsebar och visst ska Sverige bli duktigare på att använda mer förnyelsebar energi. Men låt oss titta på detta ur ett annat perspektiv än det som ”det ständigt hotade” näringslivet och dess påhujare från vänster till höger i politiken använder.

Att industrin och då kanske framförallt pappers- och massaindustrin säger sig ha orimligt höga elkostnader är en sanning med modifikation. Vi har i Sverige haft väldigt låga elpriser, mycket tack vare att vi i Västernorrland tillsammans med andra ”vattenlän” lagt merparten av våra vatten på det ”allmännas altare”. I vårt fall är 95 % av vattendragen berörda av exploatering. Detta är ett offer till det allmänna; *kompensationen för all el vi producerar i Norrland är minst sagt dålig.*

De internationellt sett låga elpriserna innebär att energibesparingar har varit lågt prioriterade i svensk industri. Svenskt Näringsliv, som ju ständigt hjälpt allianspartierna med ekonomiskt stöd till valkampanjer, måste ju ha varit medvetna om att när vi gick med i EU och när vi avreglerade elmarknaden skulle priserna gå upp. Eller blev de lurade av sina egna påståenden om bättre priser efter en avreglering? Så har inte skett någonsans på jorden, vare sig det gäller el eller vatten, det borde de haft koll på...

Det finns vederhäftiga och oberoende forskare, bland annat på Linköpings universitet som under många år hävdade att svensk industri kan spara mycket energi. En doktorsavhandling i ämnet som publicerades 2006 visar på besparingsvinster på upp till 30%. Och det märkliga (eftersom ingen, vare sig näringsliv eller myndigheter verkar bry sig) är att dessa besparingar i slutändan inte kostar något; summa kardemumma visar det sig att *den el de slipper betala för när de spar energi motsvarar investeringskostnaderna.*

Jaha, varför spar man inte då? Det kan väl inte stämma, kan de tjäna pengar genom att spara skulle de väl göra det?

Nja, orsakerna till trögheten och den negativa inställningen som gör att man hellre förespråkar mer kärnkraft och mer vattenkraft är flera. En förklaring är att en ledande teori inom den globala marknadsekonomin är att tillväxt i alla former alltid löser alla problem. Och det betyder att spara anses vara kräftgång och å andra sidan betyder bygga (t ex kärnkraftverk och nya vattenkraftverk) framåtskridande i denna teori. Utan att ge mig in i en diskussion om huruvida ständigt ökande tillväxt verkligen är allenarådande bra för alla, kan dock de flesta oavsett politisk färg hålla med om att *tillväxt utan miljöhänsyn är av ondo*. Klimatförändringarna talar sitt tydliga språk. *Vi har alla (i väst) under det senaste århundradet fått det ofantligt mycket bättre materiellt sett, men till ett pris som vi och våra barn och barnbarn nu måste börja betala.*

Ofrånkomligt och oundvikligt om vi och vår natur ska överleva.

Sedan är det också vanlig mänsklig fartblindhet, att bygga ut energisystemen har

alltid varit den självklara lösningen; att spara ingår inte i den ordinarie uppsättningen verktyg för att lösa kriser. Dessutom har ju den nuvarande regeringen åter lagt in nyetablerad vattenkraft i elcertifikatsystemet, vilket sammanfattningsvis betyder att det nu är ekonomiskt intressant att bygga vattenkraft igen, *utan dessa subventioner skulle det inte löna sig att förstöra t.ex. Röån*. Tyvärr har marknadsekonomin ännu inte utvecklats så långt att det finns egna effektiva inbyggda bromsar mot skövling och rovdrift. Något som en av världens rikaste män, George Soros, finansmannen som sänkte den svenska kronan i början på 1990-talet genom att sälja sin egen andel av svensk valuta, djupt beklagar. Han menar att om inte de globala ekonomierna snabbt bygger in någon form av moral i systemen kommer mänskligheten att förkasta

även kapitalismen som så många andra "ismer".

Nåja, på SCA är man uppenbarligen obekant med denne Soros drömmar om en bättre marknadsekonomi, där går man på i ullstrumporna och tillämpar bara de lagar som finns, oavsett konsekvenser för Röån och Ammerån med flera vattendrag. Intressant är att även en industriman som gamle Volvochefen Per Gyllenhammar nyligen i en intervju i Dagens Nyheter menar att politikerna gör för lite för miljön, industrin kommer aldrig att självmant göra några förbättringar, allt enligt P. G..

Men jag anser att det *kan inte* vara riktigt och rätt att privata företag ska kunna välja mellan att antingen spara energi eller förstöra mer natur. Självklart borde myndigheterna ställa krav på besparingar om industrin menar sig behöva mer energi och först när de möjligheterna är helt uttömda titta på att skapa mer nyttjbar energi. Då skulle man också visa att man på ett djupare plan förstått anledningen till de klimatförändringar som nu sker. SCA och Statkraft har fortfarande chansen att visa *sitt ansvar* genom att uppfylla löftet från mötet i slutet av januari, då man sa att man inte går vidare i planerna om de lokala representanterna är emot.

Jamen, de säger ju att nya vattenkraftverk är miljöanpassade?

Jo, det är riktigt, man har nu utvecklat tekniken så långt det går, men *fortfarande innebär vattenkraftsexploatering skador på miljö och ekologiska system som inte kan repareras förrän vi haft ännu en istid.* Och vem nu levande kan ta sig den rätten med gott samvete? Klimathotet är ju ett hot mot olika biologiska system, så kallade biotoper. Att använda ny vattenkraft blir då ett sätt att bekämpa hotet mot biotoper genom att förstöra biotoper; håll med om att det blir bakvänt. Om man väger in att behovet av ny vattenkraft inte på något sätt är ett tekniskt behov utan rätt och slätt bara är fråga om mer vinst till privata företag blir det närmast absurt.

Men sysselsättningen hotas väl om de inte får mer billig energi?

Det är det fina i kråksången. Om industrin verkligen skulle satsa helhjärtat på energibesparingar så

innebär det inte några hot mot sysselsättningen för den sakens skull. Det forskarna har haft som grund är att energibesparingen ska ske med nuvarande produktion, siffran 30% besparing betyder inte lägre eller dyrare produktion. *Tvärtom borde en sådan investering framtidssäkra de etableringar som finns; varför överge något som är nyinvesterat och som är konkurrenskraftigt på världsmarknaden?*

Sist, bland det viktigaste i detta mitt resonemang; *om* man spar energi och *om* man samtidigt bygger ut vindkraften och på så sätt spar de vattendrag som ännu är oförstörda så säkras man inte bara de industrinäringar som nu finns och som behövs, utan ger också förutsättningar för ännu en näring att få växa. Jag tänker då på turism och framförallt natur- och kulturturism i olika former. Den kräver för att fungera att de få områden av natur som ännu inte är exploaterade förblir orörda. Går vi istället på SCA:s och Statkrafts linje så tjänar inte industrin något vad gäller sysselsättning, men däremot förstörs förutsättningarna för entreprenörer som arbetar med turism. En näring som är den kraftigast växande i Sverige alla kategorier. En näring som genererar 3 anställda i jämförelse med industrins 1 anställd per omsatt miljon. En näring som rätt nyttjad i sig innebär utökad skydd för våra gemensamma natur- och kulturmiljöer.

För mig är valet av väg väldigt enkel och klar. Vi får hoppas att SCA och Statkraft också ser det självklara vägvalet och därmed besinnar sig vad gäller vattenkraften. Satsar de på vindkraften och på energibesparingar har de gjort sig förtjänta av full respekt, annars ingen alls.

Christer Borg
www.raddaroan.nu

Stöd Röån genom att skriva på namnlistan: http://www.namninsamling.com/site/get.asp?RoansByalag_RaddaRoan

RÖÅN

- Max teoretiskt ekonomiskt värde (maximal utbyggnad; minimal byggkostnad, elcertifikat ej medräknade): 1,6 miljoner kr/år.
- Den maximala energimängd som Röån skulle producera motsvarar 1-2 optimalt fungerande vindkraftverk av de av SCA/Statkraft totalt drygt 380 planerade, dvs. mellan 0,25 – 0,5 procent.
- Röån har bestånd av bl.a. utter och flodpärlmussla, utsedda av Länsstyrelsen i Västernorrland till ansvarsarter. Röån tillhör de sista 5 procenten av oexploaterade vatten i Västernorrland.

I förordet till sin nya bok MED FÖNSTERBORD I PARADiset skriver författaren *Larry Lundgren*. "I mitt jordiska paradiset är det ont om gator av guld. I gengäld har jag en knagglig stig, som slingrar sig fram nära stranden av en av våra outbyggda nationalälvar, Vindelälven. Vid den stigen ligger min lilla anspråkslösa timmerstuga utan bekvämligheter som bilväg, dricksvatten och elström. Men älven finns där, levande, bara några meter från mig. Vid mitt västerfönster har jag god överblick över min begränsade del av världen, men mitt inbillade, gränslösa vidvinkelobjektiv ger mig unik möjlighet att spränga alla fysiska gränser och sväva ut långt bortom synranden, både i tid och rum."

Med fönsterbord i paradiset innehåller nära trettio lättsamma men tänkvärda betraktelser med utgångspunkt från en liten stuga vid en av Vindelälvens forsar. Illustration: Gunnar Enqvist. Boken kan beställas från förlaget Ord&visor förlag, Skellefteå på telefon 0910-73 38 00 eller via förlaget hemsida www.ordvisor.com. Priset är inkl frakt: 175 kr. Ute i handeln omkring 1 juni. Boken kan även beställas hos Älvräddarna. Se materialsidan s19.

Bumling

Ännu har ingen poet skrivit en dikt om en utbyggd älv.

Jag låter som vanligt blicken svepa över Laxselet, snudda vid holmen och forcera skummet i de två forsarmarna, först den norra, den vildare, sedan den södra, den något tamare. Men där uppe, på forsacken, där gör nivåskillnaden att mina ögon tappar kontakten med älven.

Det är där min inre syn tar vid, den som fungerar bäst med slutna ögon, den som inte tar hänsyn till tid eller avstånd, fakta eller fantasi, dröm eller verklighet ...

Jag passerar Råstrand, Sappetsele, Rågoliden, Sandsele, Blattnicksele, Kvarnbränna, Sorsele ... Jag svänger av till höger, lämnar huvudfaran, ökar farten, passerar Storlaisan, klättrar mödosamt uppför stigen förbi Merkströmmen – äntligen Gautosjö och Adolfström!

I med kanadensaren, förbi deltalandet, Bäverholmen och gångbron över älven och ...

Som på försök – halvt okynligt, halvt på allvar – lekte den nedgående solen tittut bakom Ertektjäckos buckliga horisontlinje i väster. I det skarpa motljuset mot den ljusa kvällshimlen där borta mot Norge till kunde jag bara ana fjällets karakteristiska revbensmönster som ljusare partier på en enorm, kolsvart vägg.

Ja, självaste Svaipa – fortfarande med blek sol på hjässan men med fötterna i djup skugga – kände föreningen av natt och rös till så att några stenbumlingar uppe på fjällsidan tappade fotfästet och med ett brak störtade ned i björkskogen flera hundra meter längre ned.

I svackan mellan Ertek och Svaipa, nästan rakt i söder från den plats där jag stod, svävade fortfarande en enorm fågel i vida cirklar, ljudlöst, varv efter varv. Trots det omöjliga avståndet bestämde jag mig för att det var en kungsörn.

Myggen hade också bestämt sig. Det vill säga att jag ur deras synpunkt var en riktig goding. Men det entoniga, jämrande sjungandet hade för tillfället en extra irriterad klang, tycktes det mig där jag satt. De hade nämligen inte en sportslig chans att komma åt mina bara fötter, det bästa hos mig. Fegt och okamratligt, nästan skadeglatt, stoppade jag nämligen ned dem i den välsignade Laisälven, just i strandkanten, på grusbotten ovanför forsacken, medan stövlarna ångande efter en jobbig dag pustade ut i strandljungen.

Om allt detta visste Lasse ingenting. Nej, det är inte alls så att han är ointresserad. I normala fall ser jag honom ofta stå högtidlig, som förstenad, vänd mot väster vid solnedgången.

Ingen upptäcker en örn fortare än han.

I minuter kan han andäktigt studera ett praktexemplar till mygga som slagit sig ner på baksidan av hans hand, för att sedan snopet konstatera att han inte hann slå ihjäl den här myggan heller.

Men inte nu. Lasse hade nämligen hugg.

För mig – totalt oförberedd – kom insikten om detta som något av en chock, troligen större än för Lasse själv. Jag hade nämligen för länge sedan vant mig vid tanken att Laisälven än en gång skulle överlista oss. Lasse och forsacken nedanför tältet hade för mig blivit liksom en enhet, ett begrepp, en bild av mänsklig envishet och idoghet och naturens motspänstighet.

Att hans flugor, däribland "Afrikas drottning", skulle hamna på forsackens överlägset bästa storöringsståndplats i kast efter kast utan resultat hade för mig blivit en självklarhet.

Att han skulle ruska på huvudet, röra på munnen som om han mumlade något ohörbart och då och då famla efter cigarrettpaketet och finna att han slutat röka, var lika självklart.

Att han efter en timme skulle komma vadande mot land, kaffesugen och med vatten i åtminstone ena stöveln, hörde till rutinen.

Men inte nu.

Lasse hade nämligen hugg.

Han ruskade inte på huvudet längre – han nickade. För första gången sedan vi lämnade Adolfström för tre dagar sedan nickade han. Inte sakta och eftertänksamt som vore naturligt för honom utan snabbt och energiskt, i långa serier, som inte borde lämna utrymme för något missförstånd.

Och Lasse, den tystlåtna, skrek! Inte civiliserat, som vanligt folk, som stadsborna. Nej, snarare som en ljudeffekt klippt ur en naturfilm om korpen – men utan den där riktiga metalliska klangen. Efteråt hade jag svårt för att påminna mig om jag trott att Lasse skrek därför att öringen hoppade eller om det möjligen var så att öringen hoppade så högt därför att Lasse skrek.

Vad som överhuvudtaget rör sig i en nästan obefintlig öringhjärna är för mig obekant och lämnar fältet fritt för spekulationer. "Afrikas drottning" hade han sett till leda, ur alla aspekter: flytande, halvdränkt, plaskande, stripande i ytan, sjunken halvvägs mellan ytan och botten.

Lasse hade han både sett och hört och kanske anat ett visst samband.

Men det han rimligen inte kunde ha någon uppfattning om det var graden av Lasses envishet. Så när den minutkorta huggperioden kom – exakt vid solnedgången, när ljusförhållandena plötsligt ändrades – såg t.o.m. "Afrikas drottning" acceptabel ut. Ja, den försvarade för ett ögonblick väl sin plats bland alla passerande läckerheter i Laisälvens gående smörgåsbord.

Plötsligt gick det upp för mig att det var på hjälp Lasse skrek. Vilka makter han i första hand åkallade verkade just då oklart, så jag vräkte mig i fiskestövlarna och plumsade iväg mot stridsområdet.

Stämningen var upprörd. Den normalt flegmatiska Lasse uppträdde i mitt tycke obalanserat, svarade inte ens på tilltal utan framstötte ideliga läten medan han liksom förhäxat, med blodsprängd blick, stirrade på en punkt i vattnet tjugo meter ut. Vattnet formligen kokade, vilket det vanligen inte gör i Laisälven. Ur bubblorna och skummet vräkte sig, silverglänsande, prickig och väldig, forsackens härskare, beredd att slåss för sin existens, helst utan "Afrikas drottning", som satt som klistrad i ena mungipan.

Min roll i dramat kändes en smula oklar, men för att inte visa mig ointresserad, vrålade jag: "Nä, dra åt skogen!"

Och det var just vad öringen gjorde. Den styrde målmedvetet, med den väldiga stjärtfenan vispande i vattenytan, spikrak kurs in på grunt vatten vid andra stranden. Vid strandkanten, vid de yviga sälkvistarna, som dekorativt hängde ut och kokett speglade sig i den blanka ytan, gjorde han ett elegant hopp rakt genom sälgbusken och ut på andra sidan.

Efteråt, när fiskeskälvan avtagit och tidsperspektivet redan gett hela förloppet en drömlig prägel, satt "Afrikas drottning" perfekt krokad längst ut på den mest våghalsiga av sälgens kvistar. Den svaga kvällsbrisen fick den att försmädligt guppa upp och ner, fullt synlig från vår sida.

Vi kokade kaffe. Ingen sade något. Ämnet var för känsligt, såret fortfarande svidande öppet. Jag led med Lasse, som egentligen är en hygglig själ. Jag ville hjälpa, distrahera, leda tankarna på villovägar. Jag samlade ihop en liten hög med kottar och försökte med stor inlevelse men utan framgång pricka kanadensaren nere vid strandkanten.

Lasse vände sig bort med avsky.

Med förfäran blev jag åsyna vittne till hur han i tur och ordning – till myggens odelade för-tjusning – tog av sig stövlar, sockar, byxor, kalsonger, anorak, skjorta, undertröja och fiskehatt.

Målmedvetet styrde han kosan genom dvärgbjörk och videbuskar mot sandbanken femtio meter uppströms tältet, just där älven smalnar en smula, kastade sig handlöst i vattnet och simmade i riktning mot Svaipa. Innan han nådde dit gick han på grund utanför sälgbusken, kravlade sig frustande fram till den, lossade "Afrikas drottning", satte den mellan tänderna, tog spjärn med båda fötterna mot strandbrinken och ryckte med våldsamt kraft upp sälgen med rotsystem och allt och kastade den med ett dovt rytande i sydlig riktning.

Örnen vid horisonten vacklade till och verkade för ett ögonblick gå i spinn innan den skyndsamt sökte skydd på baksidan av Ertektjäkko.

Solen var försvunnen. Svaipa hade demonstrativt tagit på sig nattmössan. Nattdimmorna kom svepande neröver selet, darrade till och skingrades över forsacken och fallet nedanför. Kaffeelden hade gjort sitt och lade sig till ro.

Laisdalens två vaktposter i söder, Svaipa och Ertektjäkko, stod – den senare i gammaldags husaruniform – i stram givakt, pålitliga och omutliga i den lappländska sommarnatten.

Nästa morgon, vid soluppgången, stod Lasse vid forsacken igen.

Med en rysning konstaterar jag att kaffet kallnat och elden nästan slocknat. Men rysningen beror inte på det kalla kaffet. Jag har drabbats av en skräckinjagande insikt: Det var en gång bara ett enda klubbslag, som hindrade de flesta av byarna från att bli före detta byar, ibland under tiotals meter vatten.

Och Storforsen, holmen, Laxselet, Dahlströmshällan, Högman Kraningen ...

Detta enda klubbslag var ett bakslag för den mänskliga galenskapen, men bara tillfälligt. Den hittar varje dag nya vägar att sätta krokben för klokheten och framsyntheten.

Svaipa blinkade förälskat åt Plassaselet,
när Ertektjåkko ropade,
så det ekade vid Bäverholmen,
att våldträkten var inställd.

Längre ner, samtidigt,
tog en lax ett krumsprång
vid Råstrandsstorforsen,
och vid Vormsele
blev plötsligt någon poetisk.

Bilderna på flodpärlmusslor är hämtade från filmen "Vattnets själ" som är under produktion och beräknas vara klar innan sommaren 2008. Filmen görs av Kurt Skoog och är en samproduktion med Sveriges Television. Filmen är den tredje på tema vatten som Kurt Skoog har gjort tillsammans med bl.a. Lars Norman. "Levande vatten" och "Våtmarkernas hemligheter" heter de andra två.

Musslor berättar

VATTNET GLIDER I MAKLIG TAKT. Rör sig halvmeterdjupt över den oregelbundna botten. Större stenar ger en mosaik av virvlar och strömdrag. Bland stenarna sträcker sig några mörka varelser upp ur gruset. Flodpärlmusslor vaktar på åns botten.

Mest känd för sina pärlor fascinerar flodpärlmusslan än mer för andra egenskaper. Ett djur som behöver öringen som vän och renar vattnet i varje andetag. Den art som blir äldst i vår natur och binder historiska dokument i sitt skal.

Mussla och öring — så olika. Strömmarnas fläckiga leopard i kontrast till stillsamt liv inkapslat i ett par skalhalvor. Ändå i samspel i den ekologiska väven.

Musslornas fortplantningscykel inleds med att hanarna släpper ut sina moln av mjölke under sensommaren. Honorna suger in spermerna och äggen befruktas. Larver utvecklas som blir sittande på honans gälar. Fem veckor efter befruktningen pumpas de ut i vattnet någon tiondels millimeter långa. Mikroskopiska rävsaxar som för att överleva måste haka fast vid gälarna hos en öring eller lax. En harmlös parasit som får sin näring ur fiskens blod. Stannar på gälen under omkring tio månader och utvecklas till en färdig småmussla. Släpper sitt tag och sjunker till botten.

Foto: Lars Lövgren

En honmussla kan producera tre till fyra miljoner larver i varje kull. En enorm mängd anpassad för stor utslagning. Ett livets hazard där bara en på 250 000 finner en gäle. En livscykel som fortsätter att sälla hårt bland överlevarna till att endast ett fåtal når vuxen ålder.

Flertalet mussellarver som missar sitt mål blir förmodligen mat åt olika bottendjur. Arter som i sin tur är föda åt öringen. Ett tvåvägs beroende som också gynnar de fiskar som bär musslornas öde i sina gälar.

Ett musselbestånd renar vattnet i strömmarna. Varje individ är ett biologiskt filter. En sil som äter växtdelar och andra småpartiklar av organiskt material. Vattnet sugas in genom en inströmningsöppning och förbi gälarna som både är andningsorgan och tar upp födan. Därefter går det ut genom en utströmningsöppning. En flodpärlmusslas kapacitet att filtrera vatten har beräknats ligga mellan tre och fyra liter per minut.

Tiden får en speciell dimension hos flodpärlmusslan. Man har funnit exemplar med en ålder av upp emot tvåhundra år. Därigenom är musslorna de djur som blir äldst i vår natur. Åldringar i nuet intog sin plats på åns botten under tidigt artonhundratals. Samtidigt är djuren ett levande arkiv över de ämnen som förts med vattnet genom åren. Ett femtiotal har påvisats bland annat kväve, svavel och järn. En inlagring som sker i takt med skaltillväxten och som kan tidsbestämmas med hjälp av årsringarna i skalet.

Tiden tickar och ändrar öringars och människors liv. På åns botten lever flodpärlmusslor vidare. Släpper mikroskopiska rävsaxar på jakt efter öringgälar. Renar vattnet i varje andetag. Lagrar en berättelse om vår miljö i sina skal.

Levande, strömmande vatten. Finns bortom de döda strömmarna. Bortom miljögifterna och vattenkraftverken.

” Tiden får en speciell dimension hos flodpärlmusslan. Man har funnit exemplar med en ålder av upp emot tvåhundra år.”

”Det slutmål för vattenkraftsutbyggnaden som riksdagen beslutat om av hänsyn till miljö, ekologi och biologisk mångfald, högst 66 TWh/år, är redan uppnått, och produktionen kommer genom detta successivt ökande ”gratistillskott” att hamna mellan 70 och 80 TWh/år.”

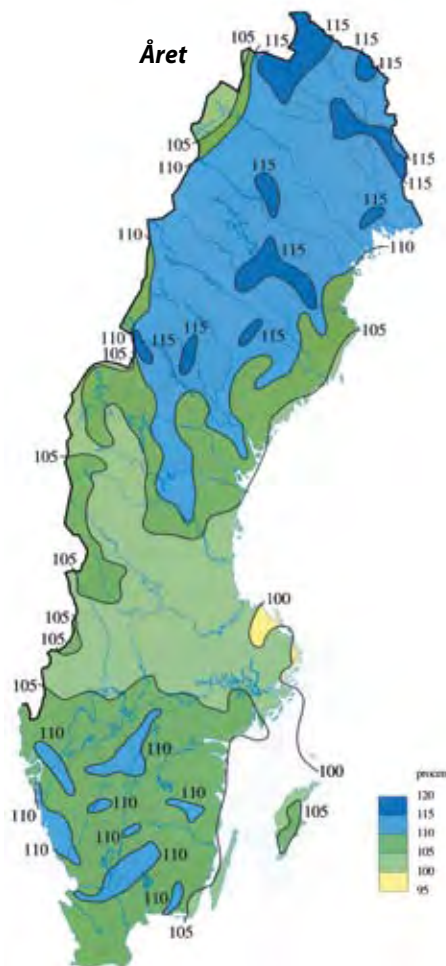
STORT "GRATIS" ELTILLSKOTT

DEN PÅGÅENDE KLIMATFÖRÄNDRINGEN med ökad nederbörd och vind beräknas successivt öka elproduktionen i den redan slututbyggda vattenkraften med 15-20% i snitt till slutet av seklet och i vindkraften med 5-20% redan till 2020-talet. Med fokus på energi och vatten har jag läst en skrift från SMHI samt en statlig utredning.

SMHI gör i skriften "Klimat i förändring" en jämförelse av temperatur och nederbörd mellan perioderna 1961-1990 och 1991-2005:

(Faktablad nr 29 oktober 2006)

"I klimatsammanhang jämförs aktuella värden med medelvärden för en längre period. Således jämför vi, i enlighet med en internationell överenskommelse, för närvarande våra värden med den så kallade standardnormalperioden 1961-1990. Detta ska vi göra fram till år 2021 då en ny 30-årsperiod, 1991-2020, är fullbordad. Nu har dock halva denna nya period gått och det är dags att se vartåt det lutar genom att jämföra de senaste femton åren med de trettio närmast dessförinnan."

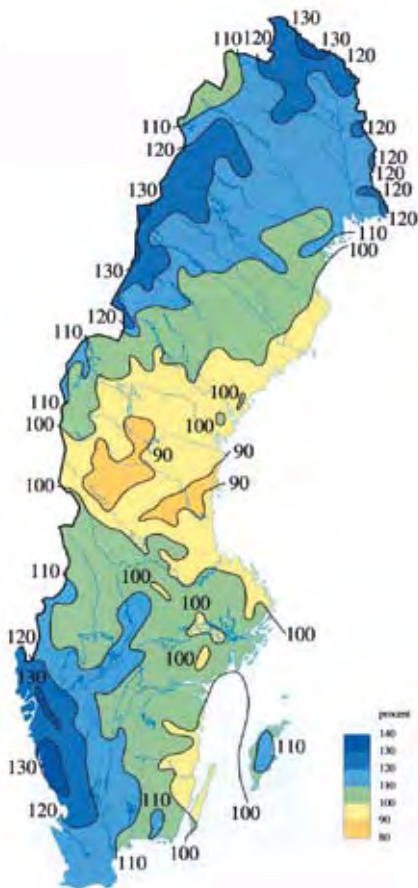

Våtvarmt omslag

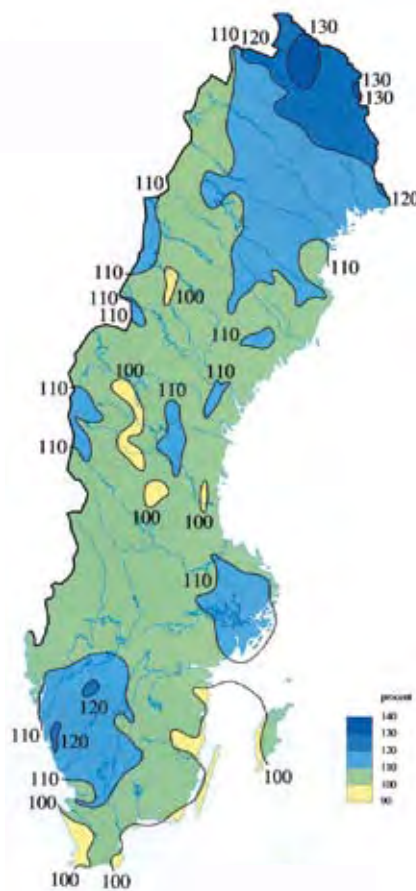
SMHI konstaterar sammanfattningsvis att vi under 15-årsperioden till 2005 haft varmare och blötare väder än tidigare. Temperaturökningen är närmare en grad för året. Nederbördsökningen är omkring 7% men mycket ojämnt fördelad över landet. Ökningen är störst i mellersta och norra Norrland med i allmänhet 10-15%, d.v.s. i området med de största vattenkraftverken. Det slutmål för vattenkraftsutbyggnaden som riksdagen beslutat om av hänsyn till miljö, ekologi och biologisk mångfald, högst 66 TWh/år, är redan uppnått, och produktionen kommer genom detta successivt ökande ”gratistillskott” att hamna mellan 70 och 80 TWh/år. Se även klimat – och sårbarhetsutredningen.

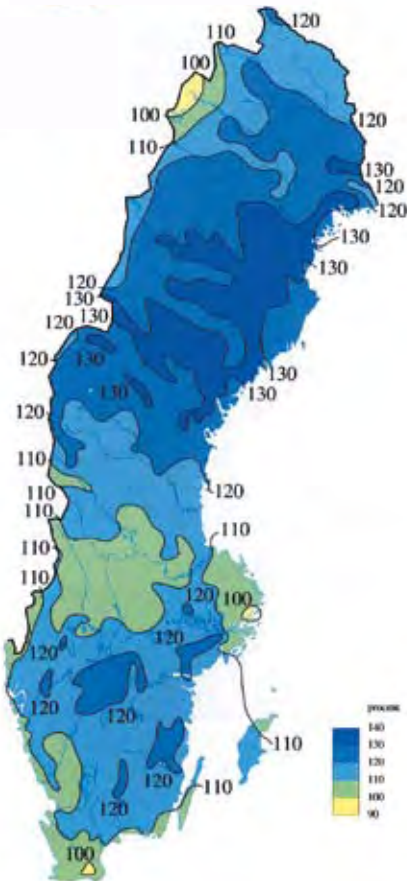
Vintern december-februari

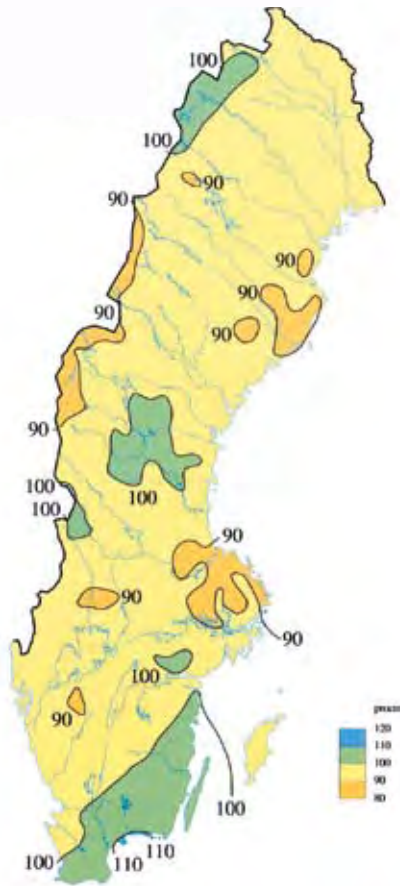
Våren mars-maj

Sommaren juni-augusti

Hösten september-november

**KLIMAT- OCH SÅRBARHETS-
UTREDNINGEN (SOU 2007:60)
SVERIGE BLIR VARMARE, BLÖTARE
OCH BLÅSIGARE**

Klimat- och sårbarhetsutredningen (SOU 2007:60) har med hjälp av 150 experter beräknat klimatförändringens konsekvenser för Sverige under seklet. Utredningen har baserat sina slutsatser på ett flertal olika klimatmodeller och en jämförande värdering av dem:

”Den globala medeltemperaturen kommer med stor sannolikhet att öka med ytterligare 1,8-4,0 grader till slutet av detta sekel, jämfört med 1990. Om kraftfulla globala utsläppsminskningar genomförs kan temperaturhöjningarna begränsas på sikt.”

”Temperaturen kommer att stiga mer i Sverige och Skandinavien än det globala genomsnittet. De modellscenarier vi utgått från pekar på att medeltemperaturen i Sverige stiger med 3-5 grader till 2080-talet jämfört med åren 1960-1990. Vintertemperaturen kan öka med 7 grader i norra Sverige. Mälardalens klimat kommer att likna klimatet i norra Frankrike idag.”

”Nederbörden kommer att öka i större delen av landet under höst, vinter och vår. Sommartid får vi ett varmare och torrare klimat, särskilt i södra Sverige.”

”Nederbörden kommer att öka i större delen av landet under höst, vinter och vår. Sommartid får vi ett varmare och torrare klimat, särskilt i södra Sverige.”

Dessa stora klimatförändringar får naturligtvis konsekvenser för ekosystemen och den biologiska mångfalden, i de flesta fall inte önskvärda. Vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag kommer att försämrans. I sötvatten kommer varmvattenarter att ersätta kallvattenarter. Fångsterna av kräfta och gös i de stora sjöarna bedöms kunna öka kraftigt. I norrländska vattendrag och i Vättern kommer rödingen att minska ytterligare medan laxen hotas i södra Sveriges vattendrag. Detta är utredningens exemplifiering av några få, mer synbara förändringar, högt upp i näringskedjan.

”Varje ny vattenkraftutbyggnad i en levande ström bryter per definition oundvikligen mot det mesta i miljömålet *Levande sjöar och vattendrag*”

”Sveriges energibalans gynnas genom minskat värmebehov och ökad vattenkraftpotential”
”Ökningen i vattentillrinningen, framför allt i landets norra delar kommer att ske successivt. Detta skapar mycket goda förutsättningar för ökad vattenkraftproduktion. Beräkningar visar på en möjlig ökning av kraftpotentialen med 15-20 procent i snitt till slutet på seklet. För att hela potentialen ska kunna utnyttjas fordras dock att kraftverkens kapacitet och magasinen byggs ut.”

Det borde betyda en möjlig produktionsökning i befintlig vattenkraft på 10-13 TWh enbart på grund av klimatförändringen.

Produktionskapaciteten i vindkraftverken kommer att öka med 5-20 procent redan till 2020-talet genom ökad medelvind, beräknar utredningen. Den beräkningen är dock inte lika säker som den för nederbördsökningen. Men för det mål som Energi-myndigheten satt upp för vindkraft-utbyggnaden till 2020, 30 TWh, skulle det betyda 1,5 – 6 TWh i kapacitetsökning.

Uppvärmningsbehovet minskar kraftigt men kylbehovet ökar
”Energianvändningen för uppvärmning minskar med cirka 30 procent eller 23,5 TWh till 2080-talet. Kylbehovet väntas däremot öka cirka 5 gånger, vilket motsvarar en ökad elförbrukning

med 8,5 TWh under samma period”.

Energibehovet minskar alltså netto med ca 15 TWh/år bara till följd av klimatförändringen.

Sverige och EU har fastlagt miljömål för vatten. De presenteras så här av utredningen på sidorna 424 och 425:

Miljökvalitetsnormer:

”Miljökvalitetsnormerna är ett styrmedel för att genomföra vissa EG-direktiv och kunna uppnå de nationella miljökvalitetsmålen. Miljökvalitetsnormerna skall utgå från vad människan och naturen tål och är bindande. För vatten finns än så länge bara miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten.”

Vattendirektivet: ”Vattendirektivet är ett EG-direktiv som syftar till att få en sammanhållen och övergripande lagstiftning som utgår från avrinningsområden. Målet är bevarad och förbättrad vattenkvalitet. En viktig princip är att inget vatten får försämrats.”
”Syftet är att låta alla olika krav på vattenstatus ingå i ett system och samla ihop alla olika motiv för skydd av vatten och vattenmiljöer. Likaväl som det handlar om kvaliteten på vattnet handlar det också om att sörja för ett gott tillstånd för vattenmiljön i sin helhet ... eftersom många livsmiljöer är beroende av god vattentillgång och vatten av god kvalitet.”
Sverige är indelat i fem

vattenområden med var sin vattenmyndighet som handlägger detta.

Riksdagens miljömål *Levande sjöar och vattendrag* ”innebär att sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara, och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningarna för friluftsliv värnas.”

Få riksdagsbeslut är så grundligt förberedda och brett demokratiskt förankrade i hela landet som miljömålsbeslutet. Det grundar sig på ett flerårigt arbete av kommunpolitiker, fackföreningar, intresseorganisationer, ideella föreningar och enskilda i regi av alla länsstyrelser.

SAKERNAS TILLSTÅND

- Utredningen varnar alltså för att klimatförändringen hotar att försämra vattenkvalitet, ekosystem och biologisk mångfald. Rikast i de avseendena - också mest motståndskraftiga - är de återstående friströmmande, friska och syrsatta strömsträckorna. Det gör dem än värdefullare i framtiden. Hur skulle någon ny exploatering av dem gå att försvara?
- Varje ny vattenkraftutbyggnad i en levande ström bryter per definition oundvikligen mot det mesta i miljömålet *Levande sjöar och vattendrag* (se ovan). Hur skulle den då kunna vara tillåtlig?
- Ändå tvingas vi av elcertifikatlagen betala vinsthungriga bolag för att förstöra sådana strömmar...

23 TWh ÖKAD ELPRODUKTION TILL 2015

Sveriges totala elproduktion är nu ca 140TWh/år. 2015 kommer den att ha ökat med 23 TWh.

Detta enligt artikeln "Kostymen alldeles för stor" av Nils-Olof Ollevik i SvD Näringsliv 18 februari 2008.

Siffrorna är hämtade från Vattenfalls beräkningar. Väl så

intressant är vad som förväntas hända till 2015 i hela det integrerade nordiska elsystemet. Utbyggnader i Finland tillför 11 TWh och i Norge 18 TWh. I Danmark minskar produktionen med 5,6 TWh därför att delar av kolkraften fasas ut.

Summan produktionsökning i Norden blir alltså omkring 47 TWh

och konsumtionsökningen beräknas till knappt 20TWh. I Sverige har faktiskt konsumtionen minskat de senaste fem åren.

Det blir som synes ett kraftigt elöverskott i Norden.

BESTÄLL

MATERIAL FRÅN ÄLVRÄDDARNA

TRYCK: STRÖMMANDE ÄLVAR – LEVANDE LANDSKAP (ÄlvS logotyp)

Tryckfärger: Blått/Grönt

T-shirt (naturfärg)

S..... M..... L..... XL..... XXL.....

Skärmmössa

Tygkasse

Dekal – mindre

Kåsa i plast, 25 cl. (blå m. vitt tryck)

Kåsa i plast, 50 cl

LEVANDE ÄLV – Peter Hannebergs vackra bok om Kalixälven.

DAMMAR SOM BISTÅND – bok av Ann Danaia Usher. Medförfattare bl.a Lars Lövgren

MED FÖNSTERBORD I PARADISET – en bok med nästan 30 lättsamma men tänkvärda betraktelser av Larry Lundgren

BOKEN OM VOJMÅN av Ingela Brosché. Lär känna Vojmåns fantastiska naturkvaliteter genom hennes många fina färgbilder!

Informationsbroschyr

Pris	Antal	Summa
90:-	.....	.....
55:-	.....	.....
30:-	.....	.....
10:-	.....	.....
20:-	.....	.....
25:-	.....	.....
100:-	.....	.....
220:-	.....	.....
150:-	.....	.....
150:-	.....	.....
gratis	.....	.....

Räkning bifogas varorna
Porto tillkommer

Plusgiro: 73 65 73 - 7

Adress: ÄLVRÄDDARNAS SAMORGANISATION
c/o Åke Söderlind
Svedjeudden 114, 890 51 LÅNGVIKSMON
Tel: 0662- 300 05, 070-639 55 59

Namn: .....
Adress: .....
Tel: .....

Jag anmäler följande nya medlemmar till Älvräddarnas Samorganisation. Sänd material och inbetalningskort till dem.

Namn: .....

Namn: .....

Adress: .....

Adress: .....

Följande företag har tilldelats diplom för att de lämnat värdefulla bidrag till skyddet av de återstående outbyggda älvarna och älvräckorna i Sverige:

<i>Anders Grävare Nyfors 14, 934 95 Kåge</i>	<i>Hörnells, John A Hörnell AB Överhörnäs www.hornells.com</i>	<i>Tjarn upplevelser & rekreation Nordmaling www.tjarn.se</i>
<i>Arctic Fishing Ek. för. Boden www.arcticfishing.se</i>	<i>Icehotel Adventures Jukkasjärvi www.icehotel.com</i>	<i>UTM Sölvkroken Arbrå www.utmsolvkroken.se</i>
<i>Bertil Liljemarks Hovslageri Brukmon 403, 655 91 Karlstad</i>	<i>Jävrebodarnas Laxodling AB Jävrebbyn www.fiskecampen.se</i>	<i>Det Naturliga Fisket Ek. för. Rimforsa www.detnaturligafisket.com</i>
<i>BIAs Naturguidning Storsele by www.biasnatureguide.vilhelmina.com</i>	<i>Lappeasuolo Turistservice AB Gällivare www.visitlapland.com</i>	<i>Archipelago Fishing Luleå www.afishing.se</i>
<i>BIOS AB Malung www.bios.se</i>	<i>Mariebergs viltfarm och fritidsby Kalix www.viltfarmen.se</i>	<i>Capicorn Fly Borlänge www.capicorn.se</i>
<i>BlixtSport Umeå www.blixtsport.se</i>	<i>Norrbyströmmens AB Lidingö www.norrbystrommen.se</i>	<i>Zpey Oslo - Norge www.zpey.no</i>
<i>EPS Flyfishing Hisingsbacka www.epsflyfishing.com</i>	<i>Raabgården Jakt och fiske Överkalix www.raabgarden.se</i>	<i>Stockholms Choklados AB Åtta www.pralinhuset.se</i>
<i>Fanéer Flugfiskeaskar Eriksberg, 641 93 Katrineholm</i>	<i>PMW handel AB Sameo Sweden Lyckeby www.flugor.se</i>	<i>Willys Sportfiske Västerås www.willyssportfiske.se</i>
<i>Fiske för Alla Karlstad www.fiskeforalla.com</i>	<i>Raskens Sportfiske Service www.raskensportfiske.com</i>	<i>Tällberg Trading Tällberg www.tallberg.trading.se</i>
<i>Fiskmiljö i Nilivaara Gällivare fiskmiljo@spray.se</i>	<i>Roffes Fjällfiskeredskap Lövliden 29, 912 92 Vilhelmina</i>	<i>Lundgrens Fiskeredskap Stockholm www.lundgrensfiske.com</i>
<i>Fly Dressing Habo www.flyddressing.se</i>	<i>Storsjö Fiskecamp Storsjö Kapell www.storsjo.com</i>	<i>Loop Tackle Design AB Åkersberga www.looptackle.se</i>
<i>Guide B-O Kiruna www.guideb-o.se</i>	<i>Tackle design Solna www.bromanodell.com</i>	<i>NRS Nordia Öje www.edgeflyfishing.com</i>